

ТАКТИКА Й ТЕХНІКА ГРИ ФУТБОЛЬНОГО ВОРОТАРЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ КОМАНДИ

У статті досліджено тактика й техніка гри футбольних воротарів команд вищих навчальних закладів на змаганнях. Проаналізовані особливості гри голкіпера на футбольному полі. Обґрунтовані та виділені основні переваги та перспективи розвитку та покращення методики гри голкіперів. З'ясовано специфіку діяльності тренера по відношенню до воротаря.

Ключові слова: футбол, тактика, технічна майстерність, воротар, спорт, студент.

Постановка проблеми. Сьогодні футбол є одним із найулюбленіших та найпоширеніших видів спорту на Землі. Велика кількість вищих навчальних закладів по Україні мають власні збірні команди з цього виду спорту, які приймають активну участь в чемпіонатах та турнірах різного рівня. Це гра за якою спостерігають мільйонна аудиторія вболівальників. Не стоять на місці і нові технології які вимагають від футболу вдосконалюватись а для самих футболістів покращувати свою індивідуальну майстерність та техніку володіння м'ячем на футбольному полі в період змагання.

Сучасний рівень розвитку футболу вимагає диференційованого та системного підходу до питання вдосконалення тактики й техніки гри футболістів збірних вищих навчальних закладів.

Зокрема, дуже важливим є облік чинників: вік, кваліфікація, період підготовки, ігрове амплуа, які мають значний вплив на рівень фізичної працездатності [4, 6].

Воротар – спеціалізація футболіста. Під час гри у футбол завданням воротаря є безпосередній захист власних воріт. Воротар є єдиним гравцем, якому дозволено торкатися м'яча руками. Кожна команда зобов'язана мати воротаря на полі у будь-який момент гри; якщо воротар змушений залишити поле через травму або вилучення, інший гравець має взяти на себе обов'язки воротаря (попередньо повідомивши про це суддю), навіть якщо команда більше не має запасних воротарів.

Дії воротаря багато в чому відрізняються від дій польових гравців. Специфічний характер гри позначається на тактичних діях та техніки воротарів.

Голкіпер – особлива постать у команді. Роль його надзвичайно велика. Техніка гри стража воріт лише частково схожа з технікою польових гравців. В основному ж вона сильно відрізняється від останньої, так як воротареві дозволяється грати в межах штрафної площі руками [2].

Перед тренерами постає проблема вдосконалення гри голкіпера на футбольному полі, правильність вибору тактики та техніки для захисту власних воріт, а також відбір студентів на дане амплуа у збірній ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість наукових праць та досліджень присвячено саме грі футбольного воротаря на полі. Опрацьовували питання із дослідження техніки голкіпера студентських збірних (Б. Хоркавий, А. Акімов), вивчали розвиток психофізіологічних властивостей гравця (Р. Сіренко), розглядали підготовку збірних команд ВНЗ (І. Максименко, П. Перепелиця). Зарубіжні дослідники (С. Коленсо, Т. МакМорріс) вивчають різні аспекти гри голкіпера, його майстерність бачити поле та будувати тактику власної команди. Досліджують техніку захисту воріт та роботу із м'ячем, розглядають проблему організації футбольних збірних вищих навчальних закладів, мотивують студентів до створення команд та впровадження нових турнірів та чемпіонатів.

Мета роботи – виявити особливості гри воротаря студентських збірних, його вплив на тактику гри команди та специфіка техніки захисту власних воріт.

Виклад основного матеріалу дослідження. Техніка гри футбольного воротаря істотно відрізняється від техніки гри польового гравця команди. Це пов'язано з тим, що голкіперу, згідно з правилами, дозволено грати руками в межах штрафного майданчика.

У техніку воротаря входять ловля, відбивання і кидки м'яча. Застосовуються всі ці прийоми, способи і різновиди дій голкіпера залежно від розташування партнерів і гравців команди супротивника, а також від напрямку, траєкторії і швидкості руху м'яча. В процесі гри воротар користується необхідним арсеналом техніки польового гравця [1, 8].

Успішне виконання технічних прийомів багато в чому визначається готовністю голкіпера до дії. Одним з факторів готовності є доцільне вихідне становище воротаря. Воно характеризується стійкою (ноги на ширині плечей і трохи зігнуті), напівзігнуті руки винесені вперед на рівні грудей, долоні

звернені всередину – вперед, пальці розставлені. Правильне вихідне становище дозволяє воротареві швидко виносити м'яч за межі штрафної площі і виконувати необхідні пересування звичайним, приставним і хресним кроком, стрибки і падіння [5].

Гра голкіпера різноманітна і складна. Звідси і високі вимоги до його фізичної, технічної і тактичної підготовки, до стійкості його психіки.

Як правило, воротар повинен бути вище середнього зросту (180 см і вище), з відмінною атлетичною підготовкою, миттєвою реакцією, високою стартовою швидкістю. Він повинен бути сміливим і рішучим, стрибучий і гнучким, володіти хорошою координацією рухів, орієнтацією і ощадливістю, відмінно володіти всім арсеналом техніки воротаря. Всі ці основні якості повинен розуміти та оцінювати у своїх підопічних тренер при підготовці збірної вищого навчального закладу, а також при правильному виборі ігрового амплуа для кожного студента [2].

Сучасний футбол вимагає від воротаря не тільки вміння захищати воріт, але і активних дій в межах штрафного майданчика, а також керівництва гравцями лінії оборони (табл. 1). Саме розташування воротаря (позаду всіх) дозволяє йому бачити все побудови атакуючих, їх наміри, які часом приховані від гравців, розташованих на окремій ділянці поля. Тому вміння і своєчасна "підказка" партнерам по обороні може надавати найсуттєвіше вплив на міцність захисних дій. Більше того, голкіпер є тим гравцем, який починає значну кількість атак своєї команди (при оволодінні м'ячем або виконанні удару від воріт).

Таблиця 1

Структура техніко-тактичної діяльності воротарів ($X \pm m$)

Фази гри	Типові ситуації	Техніко-тактичні дії	Кількість
Участь воротаря в захисних діях	Дії безпосередньо у воротах	Ловля в опорному положенні	1,4±4,6
		Відбивання в опорному положенні	0,25 ± 1,75
		Ловля в падінні	0,65±2,35
		Відбивання в падінні	0,5±1,5
	Дії на виходах вверху:	Перехоплення високих передач – ловля	2,1 ± 2,9
		Перехоплення високих передач – відбивання	0,65±2,35
	Дії на виходах внизу	Перехоплення передач м'яча низом – ловля	0,55±4,45
		Перехоплення передач м'яча низом – відбивання	0,1±0,9
	Ситуація 1x1	Ліквідація загрози	0,4 ± 2,6
	При 11-метровому штрафному ударі	Ліквідація загрози	0,05±0,95
	Страхування партнерів при захисних діях	Ловля	4,55±7,45
		Відбивання руками	0,05±0,95
		Обробка м'яча	0,85±2,15
		Передача без обробки	0,65±2,35
Руйнівна дія		0,45±1,55	
Участь воротаря в атакуючих діях	Взаємодія з партнерами при атакуючих діях	Ловля	1,35±1,65
		Відбивання руками	0,1±0,9
		Обробка м'яча	1,3±4,7
		Передача без обробки	2,4±3,6
		Передача після обробки	2,3±5,7
	Введення м'яча у гру	Вкидання	4,5±11,5
		Вибивання з землі	13,85±11,15
		Вибивання з рук	4,15±12,85
		Всього	43,15±24,85

У тактиці ж гри футбольного воротаря можна розрізнити:

- дії в обороні;
- дії в організації атаки;
- керівництво діями партнерів.

В обороні основним завданням воротаря є безпосередній захист своїх воріт. При цьому можна виділити дії в воротах і дії на виходах. Дії в воротах – безпосередній захист воріт від завершальних ударів суперника воротареві необхідно вибрати правильну позицію (місце), яка дозволить з найменшою витратою сил забезпечувати надійний прийом ударів суперника. При цьому треба враховувати:

- положення гравця атакуючої команди, що володіє м'ячем, тобто кут, під яким може бути виконаний удар;

- знання улюблених напрямків ударів даного гравця;
- сильні і слабкі сторони своєї гри.

При виборі відповідного технічного прийому для нейтралізації удару воротар бере до уваги: свою позицію у воротах, траєкторію польоту м'яча (верхом, низом, близько чи далеко в сторону і т. д.), силу удару, швидкість польоту м'яча (від цього залежить, переміщатися до місця прийому м'яча або використовувати падіння), розташування своїх і чужих гравців (при цьому вирішує: ловити м'яч, відбивати або переводити за лінію воріт), якість ґрунту (мокрый чи сухий) і поверхня м'яча [1, 3].

Досить часто ігрова ситуація на полі змушує воротаря залишати ворота і діяти в межах штрафного майданчика. У цих випадках воротар або перехоплює передачі, спрямовані в межі штрафного майданчика (подачі або "Простріли"), або вступає у боротьбу з суперником за оволодіння м'ячем. Воратар може покинути ворота в разі, якщо:

- вихід з воріт вкрай необхідний;
- воротар впевнений в тому, що розташування своїх і чужих гравців дозволяє йому відносно вільно переміщатися;
- суперник виконав прострільну передачу і м'яч йде поблизу воріт.

Не можна залишати ворота, якщо:

- воротар не впевнений в тому, що зможе встигнути переміститися на потрібну позицію для оволодіння м'ячем;
- будь-хто з партнерів веде єдиноборство з нападаючим, що володіє м'ячем або за "нейтральний м'яч";
- в межах штрафного майданчика – велика скупченість гравців, яка може перешкодити воротареві вийти на потрібну позицію.

Треба пам'ятати, що, покинувши ворота, воротар залишає їх відкритими для суперника і тому зобов'язаний, у щоб то не стало опанувати м'ячем, позбавивши атакуючих можливості виконати удар [8].

Важливим завданням воротаря є організація початкової фази атакуючих дій своєї команди, після того як він опанував м'ячем в ході ігрового епізоду або отримав право на виконання удару від воріт. Організація атаки при ударі від воріт. При ударі від воріт виконується передача м'яча одному з відкритих партнерів. Воратар зобов'язаний пам'ятати загальні закони застосування різних по довжині передач. Чим коротше передача, тим менше відсоток втрати м'яча. короткі передачі доцільно посилати гравцеві, що відкрився на фланзі, так як в разі перехоплення суперник не зможе безпосередньо загрожувати воротам. І навпаки, чим довше передача, тим швидше зможе розвиватися атака, так як при цьому ряд гравців суперника відрізаються від активної участі в обороні. Однак в цих випадках збільшується ризик втрати м'яча [2, 7].

Організація відповідної атаки. Оволодівши м'ячем в ході ігрового епізоду, воротар починає у відповідь атакуючу дію передачею м'яча рукою або виконує удар ногою.

При цьому треба враховувати, що рукою м'яч можна направити партнеру більш точно, а при ударі ногою збільшується відстань, але одночасно знижується точність передачі.

Вибираючи спосіб організації відповідної атаки, воротар керується:

- тактичним планом організації атакуючих командних дій;
- ігровою ситуацією і миттєвою оцінкою позиції кожного партнера;
- результатами єдиноборств своїх нападників з суперниками за "нейтральні м'ячі" (особливо в повітрі);
- завданням максимально зберігати безпеку своїх воріт (особливо при передачі м'яча рукою).

У сучасному футболі під час матчу важко уявити воротаря, який би не керував організацією атаки і особливо обороною всієї команди. Оцінюючи ігрову ситуацію, воротар зобов'язаний коротко і виразно давати вказівки партнерам про напрямок розвитку атаки противника. І все це треба робити, не втрачаючи контролю за м'ячем, навіть в моменти, коли сам воротар знаходиться в боротьбі. Від взаєморозуміння воротаря і захисників багато в чому залежать дії в обороні, її стабільність і надійність. Слід додати, що воротар одноосібно керує побудовою "стінки" при штрафних і вільним ударах в безпосередній близькості від воріт, а також діями партнерів при кутових ударах [9]. Тактико-технічні особливості гри голкіпера вносять неабиякий вклад в досягненні позитивного результату команди.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В сучасному футболі із розвитком індивідуальної майстерності гри кожного гравця паралельно покращується тактико-технічні характеристики членів команди на різних позиціях. Ампула воротаря стало не винятком. Голкіпер займає не останню роль у команді і повинен володіти цілим набором як фізичних так і психологічних якостей. Дійсно воротар має бути витривалим та стійким до різних стресових навантажень які можуть виникнути протягом гри. Голкіпер повинен мати гарну реакцію яка даватиме можливість орієнтуватись в гострих ситуаціях для успішного захисту власних воріт.

Важливим аспектом у грі голкіпера також відіграє значний об'єм рухливості, який являється важливим фактором, що формує й підтримує зацікавленість до відповідного ігрового ампула у студентів. Зазначені фактори засвідчують про особливість тактичної майстерності й техніки гри воротаря на футбольному полі, його дії та допомога партнерам по команді отримати позитивний результат матчу.

Висвітлена проблема має вагому перспективу розвитку для майбутніх науковців. Дослідження та покращення майстерності воротаря "бачити" поле й контролювати гру власної команди.

Також важливим фактором залишається відповідна підготовка до змагань голкіперів та розвиток їх індивідуальних якостей.

Тож на даному етапі для тренерів та викладачів дослідження та розвиток тактики й техніки воротаря збірних команд вищих навчальних закладів залишається актуальним та потребує широкого наукового аналізу й систематичного вивчення.

Використані джерела

1. Акимов А.М. Игра футбольного вратаря / Акимов А.М. – М. : Физкультура и спорт, 1978. – 95 с.
2. Голомазов С. Футбол. Тренировка вратаря / С. Голомазов, Б. Чирва. – М. : РГАФК, 1996. – 202 с.
3. Голомазов С.В. Теорія й методику футболу: техніка гри / С.В. Голомазов, Б.Г. Чирва. – М. : СпортАкадемия, Пресс, 2002. – 472 с.
4. Лисенчук Г.А. Управління підготовкою футболістів. / Лисенчук Г. А. – К. : Олімпійська література, 2003. – 271 с.
5. Петров О.П. Методика навчання футболу: Навчально-методичний посібник / Петров О.П. – Кам'янець Подільський: Кам'янець Подільський державний університет, редакційно видавничий відділ, 2006. – 128 с.
6. Полишкиса М.С. Футбол: Учебник для институтов физической культуры / под ред. М.С. Полишкиса, В.А. Выжгина – М.: Физкультура, образование и наука, 1999. – 254 с.
7. Соломонко В.В. Футбол: Підручник для студентів вищих учбових закладів фізичного виховання і спорту / Соломонко В.В., Лисенчук Г.А., Соломонко О.В. – К.: Олімпійська література, 1997. – 288 с.
8. Хоркавий Б. Удосконалення системи аналізу змагальної діяльності воротарів у футболі / Б. Хоркавий // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Л., 2011. – Вип. 15, т.1. – С. 339-346.
9. Чирва Б. Анализ действий вратарей при организации атак в играх команд высокой квалификации / Б. Чирва // Теория и практика футбола. – 2003. – № 4 (20). – С. 3-7.

Pylypenko V.

PLAY TACTICS AND TECHNIQUE OF THE UNIVERSITY TEAM FOOTBALL GOALKEEPER

In present football both the development of each team player's individual skills and technical characteristics of the team players in various positions are getting better. The role of the goalkeeper is not an exception. A goalkeeper is of great importance in the team and he should possess a set of physical and psychological qualities. A goalkeeper should possess great self-command and determination to get over stress loading that may arise during the match. A goalkeeper should have a good reaction which will give him an opportunity to orientate oneself in critical situation and be able to defend the goal.

A considerable extent of movements is very important for the goalkeeper's play and is a significant factor that forms and arouses students' interest in goalkeeper's role. The factors mentioned above are indicative of a goalkeeper's special tactical skills and play technique on the football field and of his acts and assistance given to his parents to win the match.

The author considers this issue to be a significant perspective for future scientists to investigate and improve the goalkeeper's skills in controlling the field and his own team play.

At this stage the investigation and development of the combined teams goalkeeper's tactics and technique is actual and requires a scientific analysis and systema-educational institutions.

The author investigates the play tactics and technique of the football goalkeepers from higher educational institutions in the competitions Peculiarities of the goalkeeper's play on the football field are analysed by the author.

The author has chosen and proved the principal advantages, perspectives on the development and improvement of the goalkeeper's play technique. The author clarifies a specific character of the coach's work with the goalkeeper.

Key words: *football, tactics, technical skills, a goalkeeper, sport, student.*

Стаття надійшла до редакції 22.08.2017